

## **POMLADNI DAN – PRVI DEL: I**

Sedem jih je bilo pod isto streho, a bila je vojna in vse razgnala. Doma, v tristo let stari hiši, je ostala le drobna teta Ana. Po petnajstih letih se v majskem, pomladnem, lepem, svetlem in zvanečem dnevu, po koncu vojne, domov vrne pripovedovalec, ki je prišel iz Črnomlja na Ravno goro, z Ravne gore v Ajdovščino, v Trst, v Gorico, naposled pa ob zelenosinjih vodah Soče prišel v rodno tolminsko deželo. Na cvetoči veji stare tepke je visela črna obleka pripovedovalčevega očeta, ker je teta verjela, da če ohrani njegovo obleko se bo vrnil, če ne pa se ne vrne. Ko so očeta odgnali v taborišče je grobar Martin Zajezarjev prišel po obleko, a mu je teta ni dala in od takrat jo je skrivala in zelo skrbela za njo. S petrolejem je očistila in namazala harmonij, ker je bila popolnoma prepričana, da se bo pripovedovalčev oče vrnil, a pripovedovalec je bil drugačnega mnenja. Prepričan je bil, da se bodo brat in sestre vrnili, ker so živi, a za očeta je vedel, da se ne bo več vrnil. Teta mu postele v čumnati in ga postreže z ocvrtimi jajci in mlekom. Hiša je bila zelo pospravljena. Ko se pripovedovalec vleže na posteljo se spominja starih časov z očetom. Spominja se kako ga je oče starega dvajset let mrzlega januarja pospremil na pot v vojno, za sabo pa mu dal sekuro. Oče je hotel tudi, da bi mu sin pisal, za poptnico pa mu je še povedal, da naj ne pozabi, da človek prej umre od obupa kot od lakote. Spomni se tudi slavnostne večerje na čast višjim zavezniškim častnikom, ki so takoj prve dni po vojni prišli na obisk v Ljubljano, da bi si поблиže ogledali partizane, ki so jim prekrizali račune in vkorakali v Trst. Večerja je bila v razsvetljeni hotelski dvorani, ki je bila velikanska, obokana, črna, polna teme. Poleg pripovedovalca je sedel prijatelj, ki so ga tja pripeljali pred pol ure iz Celovca. Dve leti je bil v Dachau, Buchenwaldu in Mauthausenu, pa so partizani, ki so prodrli na Koroško, odhiteli ponj, ter ga z avtomobilom pripeljali v Ljubljano. Ta mu pove, da so njegovega očeta ubili devetnajstega aprila pri večernem reportu s coklo po glavi. Ubil naj bi ga Steiner Esesovec, ki je znel pol Goetheja na pamet. V vrsti je poiskal pripovedovalčevega očeta, stopil iz cokle, jo pobral in ga mahnil z njo po sencih, da se je takoj zgrudil in izdihnil. Slavnostna večerja je bila pet dni pred pripovedovalčevim prihodom domov.

## **POMLADNI DAN – PRVI DEL: II**

Pripovedovalčeva postelja je najstarejša postelja v hiši. To je bila dedova postelja, po njegovi smrti pa je pripadla pripovedovalcu. Samo nekaj mesecev je v njej ležala Kadetka, ko je bila dvoletno dekletce, s pšeničnimi kodrčki okrog okroglega obrazka, debeluška drobna, ki ji ni bilo ime Jerica, ampak je imela ime po očetu, nesrečnemu kadetu. Kadetka pripovedovalcu ni šla iz glave. Pripovedovalec si predstavlja, da jo vidi, zdaj ko je stara že sedemindvajset let, kot lepo dekle. Ugiba o tem kaj se z njo dogaja, hkrati pa si riše njeno podobo. Misli da je vitke, polne postave, da več nima kit, da so njeni pšenični lasje dolgi, gosti, mehki, da so njene oči velike, modre in da so njene ustnice rdeče, sočne. Predstavlja si jo nasmejano s tremi jamicami: na bradi, sredi desnega lica in na levi ličnici. Mogoče pa vidi Kadetko v podobi Gioconde (Monna Lise). Nato vstane, si prižge cigareto, stopi k okencu, nasloni vroče čelo na hladno mrežo in opazuje noč v dolini. Sliši se samo šumenje Idrijce, ki vre iz teme za Dominovim robom. Opazuje tudi Modrijanov travnik onstran reke. Kmalu mu misli odbežijo v čase, ko se je kot sedemnajst letni pob v tej čumnati pripravljaj na malo maturo. Tu se je učil in strmел v noč, ter z vsemi silami svoje šibke volje krotil močna, čeprav šele prebujajoča čustva ljubezni, v sobi pod njim pa je hirala mati (ki je sedaj že mrtva). Zunaj je bila prav tako noč, ki ga je klicala k sebi. Večkrat se je ob tej uri odtihotapil iz hiše. Hodil je ob reki. Ustavil

se je pred grčavim deblom stare vrbe, ki je s svojimi dolgimi koreninami ujela za pramen las nesrečno Justino Vojnačevo, nezakonsko Kadetkino mater. Čeprav je takrat minilo že osem let odkar se je Justina z bakrenordečimi lasmi vrgla v vodo, ga je tu vedno zgrabila ledena roka groze. Spomina se tudi Šmonovega Izidorja, ki nastavlja skopec (železno past) vidri, ki domuje v Dominovem robu. Izidor ni bil slab človek, ni imel levega očesa. Tudi na večer, ko se je pripravljaj na malo maturo ga je vleklo ven, a ni šel, ker je vedel kako se bo na to odzvala njegova mama. Mama se bo šalila da bi zabrisala misel na smrt. Njene besede ga bodo kot vedno pretresle.

### **POMLADNI DAN – PRVI DEL: III**

Pripovedovalec se spominja kako je bil tri leta v nižji trgovski šoli, potem pa je moral ostati doma, ker mu je revščina zaprla pot v Gorico. Zasovražil je vas, zato je bil zelo vesel, da je bil doma na samem, pol ure iz vasi na levem bregu Idrijce, kjer ni bilo ceste, ampak le kolovoz. Spominjal se je kako je strašansko počaso teklo to mrtvo življenje, vse do tistega oktobrskega dne, ko je prvič slišal posmeh na lastna ušesa. Z očetom Andrejem sta tistega dne pred hišo žagala drva. Na obisk je prišel Martin Modrijan, ki je prehodil pot od potujočega kramarčka do trovca, gostilničarja, posestnika in lastnika treh hiš, ki je zbadal sirotnike, ki niso mogli prispevati niti drobtinice k njegovemu bogastvu. S tem namenom je prišel tudi k pripovedovalčevim domov. Prišel je povedat, da bo njegov sin Ludvik, kateremu je pripovedovalčev oče boter in ki je v enajstih letih s težavo priplezal od prve gimnazije do mature, ter se šele po tretjem poskusu prebil čeznjo, šel v Padovo, kjer bo na univerzi študiral pravo in bo na koncu doktor, ter bo v Tolminu odprl pisarno. Tudi s tem se je norčeval iz pripovedovalca, ki je prisluškoval pogovoru očeta z Modrijanom, čeprav ga je devet letna Kadetka, ki je pazila na dvorišču najmlajše tri, zalotila. Modrijan se je zagovarjal, da je prišel, ker ga je poslal Ludvik, ki sporoča, da bo svojemu birmanskemu botru, ki je očetov namestnik in katerega se lahko vedno zanese, pisal iz Padove. Tisti večer je oče pripovedovalca poklical k materini postelji. Predlagal mu je, da se uči doma sam in da hodi v Tolmin le k izpitom. Tudi mati ga je prosila, da naj ji napravi še to veselje in da naj se uči. Takrat je pripovedovalec spoznal, da bo mati, ki je bolehala že devet let, hiralala zadnje leto in dva meseca ležala, umrla. Oče mu je razložil, di ji tudi zdravniki v Gorici ne morejo več pomagati, zato se je odločila, da ne bo hodila več k njim, da otroci ne bodo ostali brez doma in ga tudi on prosil naj se uči. Povedal mu je, da bosta že takoj zjutraj šla v Tolmin, da se oče dogovori na gimnaziji z ravnateljem, ki je Furlan in ni slab človek.

### **POMLADNI DAN – PRVI DEL: IV**

Ravnatelj gimnazije, ki je bil zelo visok, kakih petdeset let star mož, res ni bil slab človek. Govoril je v goriškem italijanskem narečju. Ravnatelj je pripovedovalcu prinesel stare šolske knjige, ker se je zavedal, da nimajo denarja. Zelo nizek in nenavadno zavaljen profesor mu je razložil kaj se bo moral naučiti in katere knjige naj še kupi, nato pa sta šla z očetom domov. Brata in sestre se niso zmenili zanj pa tudi hudo jim je bilo. Mama ga je presenetila z vprašanjem o tem kje se bo učil. Odgovor mu je dala Kadetka, ki je predlagala, da se uči v čumnati, nato pa mu še pomagala pripraviti čumnato zanj. Pozimi se je samo učil, ko pa je prišla pomlad je pomagal tudi pri delu na polju. Mati mu je na platnene hlače prišla dva spredaj in dva zadaj velika žepa, v katere je vtaknil latinsko berilo, Zgodovino italijanskega srednjega veka in Mlada pota, ter šel z očetom kamor je bilo treba. Tako je pripovedovalcu minila tista pomlad in prišel je čas košnje. Pri košnji se njima je z očetom pridružil mamin

brat, človek hudomušne besede in zatega srca, stric Tomsž. Kosili so, pripovedovalec pa se je med košnjo še učil, mislil pa je tudi na mamu, ki sta jo takrat pred štirimi dnevi obiskala župnik in zdravnik. Drugi teden so ga takrat čakali izpiti, on pa ni mogel nehati misliti na mamu. Spomnil se je tudi, da bo drugo nedeljo na Banjški planoti tajni shod slovenskih dijakov. Med košnjo je k njim prišel pravi velikan, tesar Podzemljič, ki je zbijal tudi krste, prišla pa je tudi Brikica (Brika), mlada, nekje osemnajst let stara Branjevka iz Brd, ki je spomladi nosila na Tolminsko češnje, s Tolminskega pa jajca in maso. Tudi njena mama je bila branjevka. Ko sta ta dva odšla se je učil naprej, kmalu zatem pa sta prišli Kadetka in teta Anca, ki je služila za kuharico v Gorici, prišla prav tiste dni na obisk k mami in je bila prava pratika, saj je imela v mezincu celo vas. Teta je grabljala, Kadetka pa koscema odnesla zajtr, nato pa se gugala na dolgi stranski veji vrbe, ki je takrat pred osmimi leti ujela njeno mater, ki se je vrgla v vodo.

### **POMLADNI DAN – PRVI DEL: V**

S vprašanjem kako je bilo ime Kadetki se pripovedovalec vrne v resničnost, nato pa z mislimi spet odide v tiste čase nazaj. Spominja se, kako je devet dni zapovrstjo vsako jutro vstal ob petih, se peš napotil v Tolmin, kjer je uspešno prestal vse izpite, popoldne pa se peš vračal in tako vsak dan prehodil približno petindvajset kilometrov. V soboto, ko se je vrnil je stopil k mami in ji sporočil, da je uspešno prestal vse izpite, mati pa se je nasmehnila in povedala, da ji je odleglo. V nedeljo ni šel s Kadetko v Obrekarjev dob, niti na skrivni shod slovenskih dijakov na Banjško planoto. Zbudil se je zgodaj, a kasneje kakor druge dni. Slišal je kako so mlajši trije otroci prišli v sobo k mami, ji glasno obljubili, da bodo pridni in odšli. Oče mu pove, da jih je s psom Smukačem napotil k stricu, on pa naj še kar leži. Ležal je, poslušal kako je oče šel k mami in ji na harmonij igral koroške narodne pesmi, ter se spominjal srečanja z Briko prejšnji dan, ko je šel domov in mu je Brika dala češnje, ki jih je ob reki poteptal v pesek. Kmalu je ponj prišel oče. Skupaj s starejšo sestro ga je odpeljal v materino sobo in njima povedal, da je mama umrla. Pripovedovalec je z očetom in mamu opravil vse kar so morali. Prinesli so vojaško mizo, pogrnili v njo žimnico, pod katero so položili klado za vzglavje in prinesli cvetje. Mamu so pokopali v torek. Pripovedovalec je do takrat le ležal na postelji, strmел v strop, ki ga je jeseni prekril z belo lepenko, ki je bila popisana s spregatvami latinskih glagolov, in poslušal kako je Podzemljič pripravljaval mamino krsto. Preden so mamu položili v krsto so se domači zbrali v izbi in se za vselej poslovili od maminega obraza. Teta Mici je nato odpeljala najmlajše tri, sosedje so odmaknili svečnike in cvetje, oče in stric sta mamu položila v krsto, sestra je položila k njeni glavi šopke najmlajših treh, ji s prtičkom pokrila obraz, tesar Podzemljič pa je pribil pokrov na krsto. Štirje možje so nato prijeli krsto, jo odnesli pred hišo na nosila, jo privezali z vrvjo, vzdignili na ramena in se pomaknili po dvorišču. Za krsto je šel oče z otroki, nato sorodniki, za njimi pa sosedje. Pripovedovalec je ostal doma, ker je bil slaboten, ker ni imel primerne obleke in primernih čevljev. Z njim sta ostala zgornji sosed Trnar in Kadetka, ki prav tako ni imela primerne obleke za pogreb. Ta dva sta sedela na hišnem pragu in se pogovarjala, nato je Kadetka odšla nabirat češnje za pripovedovalca, Trnar pa se je glasno pogovarjal sam s sabo, da ga je pripovedovalec lahko slišal. Naglas je razmišljal o svoji ženi Tilčki, ki je prav tako kot pripovedovalčeva mati Nanca umrla za jetiko, a le da veliko prej. Tilčka je umrla v petindvajsetem letu, Nanca pa stara sedeminštirideset let. Razmišljal je o časih ko je bila Tilčka še živa in ko so hodili fantje k njim, ter o svoji kravi Liski, ki so jo klicali Takasitaka in ki ni dala mleka. Nato se je

zdramil in lotili so se dela. Razdrli so mrtvaški oder, odnesli žimnico k reki, počistili dolgo vojaško mizo, razdrli mamino posteljo, namočili rjuhe, izpraznili ssobo in izbo, sneli stensko uro, stenske podobe, fotografije, okna in vrata. Trnar je šel nato po apno za belilo, pripovedovalca in Kadetko pa je napotil po mivko za omet. Kadetka je pripovedovalcu preden sta začela delati povedala, da bi rada šla pod Vranjek in pripovedovalec ji je obljubil, da bosta šla naslednji dan. Ko sta začela delati pa so prišli Karabinjerji (brigadir in dva karabinjerja) po pripovedovalca, zaradi shoda na Banjški planoti, kjer so želeli kos zemlje odtrgati domovini in priključiti Jugoslaviji. Nataknili so mu lisice na zapestje in šli. Na Preseki, ovinku s katerega se vidi domača hiša so se srečali z domačimi, ki so se vračali od pogreba. Oče mu je zaklical naj se drži, pripovedovalec pa je Kadetki obljubil, da bosta naslednje leto šla pod Vranjek.

#### **POMLADNI DAN – PRVI DEL: VI**

S Kadetko sta pod Vranjek šla dve leti kasneje v maju, ko je bil pripovedovalec star devetnajst let, Kadetka pa dvanajst let. Šmarnice sta najprej nabirala v Dominovih lazih, Kadetka pa je silila še v Obrekarjev dob, kamor pripovedovalec ni hotel iti, ker je tam bil grob Kadetkinega očeta in ker je bil pod policijskim nadzorstvom. Šla sta. Kadetka je vedela, da je tam očetov grob. Rekla je, da se spominja vsega, očeta in tudi mame Justine in da je bolj podobna očetu. Kadetka ga je spraševala, če je videl, kako so ustrelili prijatelje, ki so jih v Trstu obsodili na smrt. Pove ji tudi, da ji njena teta Ivana govori, da sta se oče in mama ubila zaradi nje. Pove pa mu še, da vsi govorijo, da je pameten in da bo pobegnil čez mejo. Pove ji da so to neumnosti in da če bo odšel se bo vrnil in takrat se bosta pogovarjala kako je bilo.

#### **POMLADNI DAN – PRVI DEL: VII**

Takrat je spet prišel nazaj v sedanost z besedami: In vrnil sem se. Prižgal si je cigareto in še naprej razmišljal o tistih časih. Kako je kot šestnajstletni pob očetu izmaknil britev in se prvič obril, kako je bil kot devetnajstletni v ječi, kako ni napravil izpita, kako je hodil iz ječe v ječo po tujem svetu, kako je kolovratil po bučnih vele mestih ter se ob kruhu in vodi marsičesa naučil na ulici, ker ni imel denarja, spričeval pa tudi veselja za šole. Zdramil se je in šel ven na prag. Gledal je v gorenji konec, kjer so trije domači hribi: Kule, Škrbina in Plešarjeva glava. Ven je prišla teta s pripovedovalčevo brzostrelko v rokah. Pove ji da bo šel pod Vranjek v Obrekarjev dob po šmarnice. Teta ga razočara, da jih tam več ni in da je to dolga zgodba. Teto povpraša po Kadetki, teta mu pove, da je tudi z Boženo, kakor ji je bilo ime, povezana ta dolga zgodba.

#### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: I**

Prislonil je brzostrelko za vrata in spet legel, nato pa s svojo domišljijo odšel v čas otroških let in razmišljal kako je doživljal vse v prvi svetovni vojni. Spomnil se je zgodnje jeseni, ko je bila pri njih v hiši rekvizicija. Prišli so po krave, kar po vse štiri, da bi jih odgnali na Soško bojišče za prehrano vojakov. Oče je bil takrat že dve leti na ruskem bojišču, tako da sta doma bila samo mama s štirimi otroki in petinosemdeset letni ded Andrejc, ki je po očetovem odhodu k vojakom spet vzel gospodarstvo v roke. Ded se je pogajal s podžupanom in prvim ključarjem Strmajem (koščen in slovesno brkatcmožakar šestdesetih let), s stražmojstrom Dominikom Testenom (zavaljen, zapit, dobrodušen človek, ki je po pomoti zašel v žandarski poklic) in z občinskim pisarjem Julijom Rodetom po domače Julčkom, ki se je podpisoval Julius Roth (suh, bled, na levo nogo hrom), a mu ni uspelo. Tako je mama Nanca morala podpisati. Ko so se vsi podpisali so iz hleva prignali najprej Lisko, nato Mavro, Sivko in

Rožo, ki se je najbolj upirala. Gnal jih je Čargov Martin, ki je bil velik, vozlast, tulast in je kolovratil z rekvizicijo za gonjača. Ko so odšli je mama potrdilo zataknila za podobo sv. Andreja, kamor so spravljali uradne listine.

### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: II**

Doma je takrat vladala tišina in začelo se je tudi jesensko deževje. Ded je zakuril peč in otroci so ležali na njej. Mimo hiše se je pomikal pratež. Vojakom se je proti večeru prevrnil voz v reko, konje so takoj izmotali, vreče pa so plavale. Pri prevrnjenem vozu je stal mlad kadet v dežnem plašču, ki je bil droben in bled, a lep fant. Ta kadet je dedu dovolil da potegne kruh iz reke in ga odnese domov. Kadet je bil Čeh. Po štirih dneh se je kadet spet ustavil pri njih. Stanoval je na Vrtači v enonadstropni lepi baraki. Kadet se je oglasil tudi naslednji dan. Okrog vratu je imel medaljonček, v katerem je imel sliki svoje matere in neveste. Z dedom sta postala prava prijatelja, zato je kar redno zahajal k njim, skoraj vsak večer in prinašal težke pošiljke, ki sta mu jih pošiljali mati in lepa nevesta. Kadet je spomladi zahajal tudi k Vojnačevim, kjer se je pogovarjal s petnajst letno Justino, Vojnačevo najmlajšo in s starim Vojnačem. Tudi pripovedovalec je večkrat hodil tja , čeprav mu doma tega niso pustili in za to sploh niso vedeli. Zelo rad je opazoval Justino in se pogovarjal z njo. Doma ni povedal da kadet hodi tja, ker bi ga ded nagnal in ker bi izdal tudi samega sebe.

### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: III**

Z mamo sta plela krompir na koščku njive med barakami in konjskimi hlevi. Delo pripovedovalcu ni bilo naporno, ampak dolgočasno. Prišla je Trnarjeva Katra, ki je bila velikanska, zavaljena, neverjetno zanikrna, umazana in lena babnica. Mama jo je vedno prosila naj se umije, ona pa je jokala, da se je že. Pripovedovalca je tako, kakor vse druge otroke rotila naj ji pomaga nesti košaro za plačilo pa mu bo posodilalepo knjigo. Nekega dne ga je peljala v svojo čumnato, kjer je na nizki skrinji poleg pozlačenega Kristusa pod steklenim valjem ležalo pet knjig: Velike sanjske bukve, Korejska brata, Hedvika, benditova nevesta, Rinaldo Rinaldini in Črna ženska, ki je bila v črno platno vezana zelo debela knjiga z risbami. Takrat je zahtevala, da za vsako knjigo, ki mu jo bo posadila bo moral sedemkrat nesti košaro od njih do Temnika, ki je še kakih pet minut dlje od Vojnačevih. Tega dogovora mama ni poznala. Mama je rekla naj ji pripovedovalec nese košaro. V košari je imela Katra na jajcih že precej raztrgano knjigo O sv. Genovefi. Pripovedovalec ji je povedal da ga zanima samo Črna žena. Katra je želela, da ji bo za to knjigo nesel košaro enaidvajsetkrat, ker je bila tako debela, a na koncu sta se dogovorila, da jo bo nesel štirinajstkrat . pripovedovalec je vzel Sv. Genovefo, nato pa šel domov. Knjigo je na Vrtači zataknil v rogovilo stare jablane in šel k mami na njivo. Pobrala sta plevel in šla proti Rejčevemu plazu. Odvrgla sta plevel ter hitro šla od tam. Videla sta namreč, da sta v lazju ležala kadet, ki je bil brez suknjiča in Justina, ki je bila zleknjena v znak in imela razpete kite. Pri jablani, kjer je bila zataknila knjiga sta videl kako sta šla iz plazu potepen kadet in jokajoča Justina. Tisti in naslednji večer kadeta ni bilo k pripovedovalčevim. Ko je tretji večer prišel je ded pobral iz skrinje kadetove priboljške in mu jih postavil na klop pred hišo, mu pokazal prag in za njim zaprl vrata. Od tistega dne ga ni bilo več k njim, pa tudi pri Vojnačevih ga pripovedovalec več ni videl. Mlada Vojnačka je kupila še enega sina, čeprav je bil njen mož že dobri dve leti takrat v ruskem ujetništvu, Kata pa hčer, čeprav še ni bila poročena. Justina je še vedno klekljala pod orehom in potrpežljivo stregla svoji mrtvoudni materi, a ni bila več tako suha.

### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: IV**

Spet je prišla jesen v tistem času. Vsi so bili na njivi ob produ in klestili koruzo. Prišli so vojaki z bajoneti na puškah in jih nagnali domov, ter jim dokazali, da morajo ostati v kuhinji. Pripovedovalec se je splazil v čumnato in skozi okno opazoval kaj se dogaja. Prišla je četa kakih sto vojakov. V četi je bil gologlav vojak, ki je imel roke zvezane na hrbtu. Ustavili so se na bregu, odvezali roke vojaku in mu dali kramp in lopato. Kopal je in kopal dokler ni popolnoma izginil v zemljo, takrat je dvignil roke, dva vojaka sta pristopila in ga potegnili ven, nato pa so ga ustrelili. Vsi so bili prepričani, da je bil kadet, a ta je zjutraj prišel k njim. deda je prosil če lahko nalomi nekaj zelenike, iz te je spletel venec in ga položil na sveži grob. Ko je prišel nazaj se je zgrudil. Mama mu je takoj prinesla kozarec vode. Izpil je tri kozarčke, nato pa mami dal medaljonček, otrokom pa denar, ter šel. Mama je šla za njim in mu nesla denar in medaljonček, a kadet ji je pomahal z belo roko in izginil. Drugo jutro na vse zgodaj je iz grmovja prigrmel sedemnajst letni Šmonov Izidor, ki mu je granata, ki se je raztreščila v njegovi bližini odtrgala roko in izbila oko. Prišel je povedat, da se je kadet ustrelil v Obrekarjevem dobu in šel naprej k Vojnačevim. Ni minila ura, ko je k njim prijokala Justina. Mama jo je odvedla v hišo in jo posadila na skrinjo. Justina je hlipala, nato pa je začela stokati in se zvijati, mama je takoj vedela da je čas, zato je Justino peljala v svojo sobo, pripovedovalca pa poslala po Terezijo. Babico Terezijo je pripeljal k šestnajst letni Justini. Justina je kupila punčko, ki sta jo babica in mama sami krstili. Poimenovali sta jo Božena. Zjutraj so prišle Vojnačke s svojimi dojenčki v naročju. Ded jim je dal presušene skorjice komisa in so šle. Justina je bila pri pripovedovalčevih še mesec dni. Pripovedovalec ji je nesel, ko je šla domov, košaro, presušenega komisa, prašek sladkorja, tri peščice bele moke in štiri jajca. Ded je Boženi rekel, da je prava Kadetka. Justina je zajokala in jokala vse do doma.

#### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: V**

Tisti oktober je šel h koncu. Na soškem bojišču je bila takrat XII. ofenziva. Družino je sredi noči zbudil trušč. Otroci so zlezli v posteljo k mami, ded pa je sedel v strmih stopnicah, ni nikogar spustil gor in jim govoril, da so zgoraj samo otroci. Spodaj se je slišalo le glasno ropotanje in zvonjenje telefona. Otroci so se opogumili in šli dol. Bilo je vse drugače kot prej. V izbi so bili oficirji, v kuhinji pa je bil kuhar, ki je mesil in pekel jabolčne zavitke, s katerimi je postregel tudi otroke. Povedal je, da ima tri otroke v Trstu, stare tri, štiri in pet let. V kuhinjo je najprej prišel temnopolti sluga Kratkovič, ki je na svoj, zelo čuden način pral krožnike. Kasneje je prišel vojaški zdravnik, kratkonogi, zavaljeni, zapiti Madžar. Kuhar mu je prinesel pletenko ruma. Kasneje je dol prišla tudi mama. Za njo je planil v hišo Šmonov Izidor in povedal, da je Vojnačeva Justina izginila z Boženo in da pri njih doma ženske govorijo, da je šla v vodo. A pripovedovalčeva mama je bila prepričana, da Justina ni taka kot so Ivana, Kata in Tina. Izidor je odšel, mama pa je z otroki šla gor. Popoldne sta prišla stražmojster Dominik Testen in orožnik Martin Urbanja. Tudi njima je kuhar dal rum. Zdravnik se je zbudil in se začel dreti, zato sta hitro odšla. Naslednje jutro ni bilo več nikogar, zunaj je mrgolelo italijanskih ujetnikov, ki so vsepovsod kurili ogenj, da bi se posušili. Pripovedovalec in sestra sta naredila zastave, na obisk pa je prišla Vojnačeva Kata, ki je povedala, da je Justina v Podmelju. Kata je vzela vso moko in ostanke testa, ki so ostali pri pripovedovalčevih in izginila.

#### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: VI**

Pritisnila je trda zima. Po treh letih vojaške službe je oče tokrat prvič prišel na tritedenski dopust. Vsi so se ga razveselili, tudi ded se je razveselil svojega edinega sina. Ded mu je

povedal, da usiha. Nekaj dni pred iztekom očetovega dopusta je zjutraj ob šestih šla mama k dedu, nato pa prišla povedat, da ded pravi, da bo šel in poslala pripovedovalca po gospoda. Ko je prišel tja je trkal, ker mu ni nihče odprl se je obesil na kljuko in šel naprej, kjer je slišal kričanje. Mislil je, da se župnik, ki je bil pijanec pretepa s svojo mogočno Zano. Vstopil je in videl župnika, ki je bil v samih hlačah in srajci in je grabil kuharico Zano, ki je bila v sami srajci, za dolge razpuščene lase in jo tiščal k sebi. Ko je vstopil je župnik spustil kuharico, ki se je zgrabila za odprto srajco ter tekla, da je pripovedovalca vrgla na tla, župnik pa si je tlačil srajco za hlače in si jo zapenjal. Pripovedovalec mu je povedal, da bo ded umrl. Župnik pa mu je odgovoril, da bo kmalu prišel in da naj o tem kar je videl ne govori. Župnik je prišel, spovedal deda, pojedel dve ocvrti jajci in odšel. Mama je dedu skuhala krompirjevo polento in enaindvajsetega januarja, na sv. Nežo popoldne, je umrl. Mama in oče sta pripravljala mrtvaški oder na veliki mizi na kateri je kuhar valjal testo, pripovedovalec pa je šel na pot. Najprej je šel k župniku, kjer mu je Zana nalila veliko skodelo bele kave s smetano in mu odrezala kos belega kruha, iz župnišča pa je šel naravnost k tesarju Podzemljiču. Ko je prišel s Podzemljičem domov je ded že ležal na mrtvaškem odru, njegova glava pa je bila na visokem vzglavju iz debele, meter dolge bukove klade. Deda so že naslednji dan pokopali, ker je žel oče isto noč k vojakom. Deda so k zadnjemu počitku nesli štirje vojaki: Bosanca Tasić in Kikić, krivonosi in zlatozobi Žid Jakob Levi in temnopolti muzikant Madžar Hösu.

#### **POMLADNI DAN – DRUGI DEL: VII**

Ostali so sami in zapuščeni. Naslednji dan je mama pripovedovalca poslala v Rute po grbastega Strežnikovega Martinčka, ki se ga je prijelo ime Vešpà. Z njegovo pomočjo so razdrli mrtvaški oder in ogromno mizo odnesli v klet, kjer je bila deset let vse do mamine smrti. Vešpà je prebelil dedovo sobo in se naselil v njo. Tako je takrat minila zima in prišla pomlad. V hišo je prišel Šmonov Izidor, ki je prišel povedat, da je Justina umrla in da so jo našli pod Vrtačo, pri stari, beli vrbi, Božene pa niso našli. Povedal je še, da je Kata šla v Podmelje. Popoldne so Justino že prinesli mimo. Pustili so jo v podprtem Martinovem seniku, ki je bil pet minut od pripovedovalčevih. Pripovedovalec in njegova sestra sta nabrala teloh in vresje, iz njiju spletla venec in ga položila Justini k nogam. Drugo jutro so prišle Vojnačke s svojimi otroki, mlada Vojnačka je prinesla malo Boženo. Mama je povedala, da bo Božena ostala pri njih. Prišla je tudi zelo pobožna, blaga ženica, Vašparjeva sestra, Strežkova Tona. Justino so pokopali naslednje popoldne. Tudi njo so nesli štirje vojaki. Pripovedovalec se je spet predramil v resničnost, premišljeval ali so Justino nesli k pogrebu na nosilih ali pa v beli krsti kot deda, nato pa ga je zajel spanec.

#### **POMLADNI DAN – TRETJI DEL: I**

Pripovedovalec se je zjutraj zbudil, a ni vstal iz postelje. Prišla je teta z modrim lončkom kave. Rekla je da se ni nič spremenilo od takrat, ko ga je še oče vsako jutro prišel zbuditi z lončkom kave. Vprašala ga je ali bo res šel v Obrekarjev dob na kadetov grob. Pripovedovalec ji je povedal da bo šel po šmarnice. Teta ga je hitro razočarala, da ne ve če jih bo kaj in da mu bo vse povedala ko bo vstal. Teta je odšla, on pa se je spomnil kako je bilo ko so kadeta odpeljali v bronasti krsti. Tisto jutro v zgodnji pomladi sta pripovedovalec in njegov oče popravljala streho, ko so se s konji in vozom pripeljali hlapec Cene, velikan Podzemljič in grobi grobar Martin. Podzemljič je povedal, da so prišli po kadeta in da njegova mati gre za njimi peš. Otroci so čakali, kdaj se bo prikazala, ko so z njo zagledali še njegovo nevesto. Prišla je Fina gosa, pripovedovalec pa je šel po Žefa, da bo pomagal pri prekopi in k

Vojnačevim. Doma je bila v bronasti krsti še ena krsta, manjša in pocinkana. Kadetova mati in nevesta sta hoteli še v Dob. Kadetova mati se je pognala za svetlo krsto, a ni prišla daleč, ker je omahnila Modrijanu v naročje. Mama ji je nesla vodo, ko si je opomogla je pogledala proti hiši in spet omahnila. Med vrati je stala štiri letna Kadetka, ki je vstala. Mama je vzela Kadetko in jo odnesla v kuhinjo, kadetova mati in nevesta pa sta v izbi sedli za mizo. Mama je umila in počesala Kadetko in jo nesla v izbo. Kadetova mati in nevesta nista vedeli ničesar o tem. Kmalu za tistim so prišle Vojnačke z otroki. Ivana je Modrijanu ukazala, da povpraša kadetovo mater, če bodo Kadetko vzeli s sabo in ali bodo sploh zaprosili za dovoljenje za njo. Kadetova mati je prikimala, mama pa je vzela Kadetko in jo odnesla. Popoldne so iz Obrekarjevega doba prinesli kadetove ostanke, krsto iz cinka položili v bronasto in poveznili pokrov. Na voz sta se usedla tudi kadetova mati in Modrijan, Cene pa je pognal voz. Pripovedovalec se je odpeljal z njimi čez Idrijco, tam pa so videli mrtvo telo Čeha, ki so ga ustrelili sedemnajstega leta, tisti dan, ko se je ubil kadet. Pripovedovalec je šel domov.

## **POMLADNI DAN – TRETJI DEL: II**

Pripovedovalec se je spet vrnil nazaj. Zdramilo ga je vriskanje in petje. Bila je gruča ljudi, na čelu katere je šel velikan in ki je mahala nekemu. Pripovedovalec je šel dol. Videl je da pred hišo stoji teta, ki mu pove, da gredo v Dominov rob, da popravijo cesto, ki so jo razstrelili partizani in da je to ideja Podzemlja, ki bo enajstega oktobra star petinosemdeset let. Ti ljudje so bili mnjenja da je države konec in da je sedaj domovina. Teta je v gruči zagledala svojega šest let starega brata Tomaža, ki je šel v vodo. S pripovedovalcem sta ga spravila z vode. Z besedo so prišli na stražmojstra Testena, ki je umrl. Šli so v kuhinjo in stric si je takoj začel nalivati zalivko. Stric je pripovedoval da mu v Leobnu, kot je rekel pripovedovalec, ki je bil mlad v odgovor zakaj je plešast, ni padel tam na glavo, ampak bi mu skoraj v Judenburgu, ko je bil deveti v vrsti, Ravniški Peter pa deseti in so ustrelili Petra. Stric povabi pripovedovalca s seboj, a ta mu odvrne, da gre pod Vranjek. Stric se takoj nameni z njim, a ju zadrži teta, ker mora pripovedovalcu še razložiti kaj se je zgodilo s Kadetko. Teta začne s tem kako so odpeljali kadeta. Pove, da njegova mati ni poslala po Kadetko. Po Kadetko je prišel Vojnac in povedal, da jo bo redila Ivana. Božena je odšla z njim. Ko je pripovedovalec odšel čez mejo je Vojnac šel v Francijo, kjer ga je zasulo v rudniku. Gospodarila je Vojnačka, ki je vse pognala na boben. Kadetka je takrat prišla k pripovedovalčevim, a preselila se je k Vešpàju in Poloni, hodila pa je k Grudničarjevi Zori, da bi se izučila za šiviljo. Ko sta Vešpàj in Polona umrla, so se za njo začeli težki časi. Prepovedali so ji peti v cerkvi, v cerkvi ni nihče sedel okrog nje, na semanjo nedeljo pa je počilo. Lazarjeva Dorka jo je napadla z besedami, tako da je odšla ostali pa so se začeli vse vprek pretepati. Takrat je prišla k pripovedovalčevim očeta prosit za pomoč. Ta ji je svetoval, da bo najbolje, če se za nekaj dni umakne. Pisala je v Gorico Grudnovi Angeli, a izbruhnila je vojna še preden je ta odgovorila, z vojno pa je prišel Lah Gino k Travnkarjevemu stricu. Ta Lah se je zaljubil v Boženo. Nekega dne je prišel k pripovedovalčevim vprašat po očetu. Povedal mu je da je zaljubljen, da je proti vojni, a če je Božena s partizani bo tudi on. Drugo noč so ga poslali z dvema kurirjema in tako je Gino odšel z dvema kurirjema k partizanom. Kadetka ga je pozdravljala po kurirjih, on pa kadar je mogel se je ustavil. Nekega nesrečnega dne se je, ko je po treh mesecih zaradi ran ozdravel, vrnil in se sestal z Boženo. Nazaj je prišel ves vesel in povedal, da bosta imela otroka, ki bo plavolasa Silvija, kakor Božena. V tistem trenutku, ko je teta to povedala je v vežo vstopila Kadetka. Ko je vstopila skozi vrata ji je za vratom sedelo kodrolaso dekletce dveh let, za



katerega je povedala, da je Silvija. Božena je bila takšna kakršno si je pripovedovalec predstavljal v mislih. Pripovedovalca je povprašala, če kaj ve o Lahčku, ta pa ji odgovori, da ne, saj se je vojna končala komaj pred šestimi dnevi. Kadetka ga vpraša še kako dolgo ostane in če pride kaj v vas. Pripovedovalec ji odgovori, da ostane do nedelje, stric pa ji pove, da se pripovedovalcu mudi v grmovje pod Vranjek po šmarnice. Kadetka takoj hoče z njim. Stric odide. Pripovedovalec odseka palico zase in za Kadetko. Teta mu pove, da bo šla zraven, si obuje tri pare volnenih nogavic in očetove hodniške čevlje in se odpravi. Pripovedovalec si posadi Silvijo za vrat in gredo.

### **POMLADNI DAN – TRETJI DEL: III**

Teta je počasi šla na čelu, za njo Kadetka, za njo pa še pripovedovalec. Pripovedovalec je celo pot razmišljal kaj se je zgodilo z Ginom. Spominjal se je tistega dne, ko so šli po ostanke Kadetkinega očeta in si predstavljal, da teta v črnini, Kadetka v modrem krilu in beli bluzi, pripovedovalec v partizanski obleki in Silvija v rožastem krilcu na njegovem tilniku, hodijo za krsto. Med potjo so opazovali kako se je spremenila okolica. Na zadnjem ovinku so se usedli in opazovali Dominov rob pred sabo. Teta je povedala, da so tu umrli trije, pokopali pa so dva, kar Kadetki ni bilo jasno. Šli so naprej in ko so prišli do prečnega kolnika nad Očetovo senožetjo se je pripovedovalec hotel uvesti, a ga je teta hitro nadrla, da se je prav tu prehladila njegova mama, dobila jetiko in izhiralala. Od tu so imeli tudi pogled na pokopališče. Prišli so na temo o Modrijanu, za katerega je teta povedala, da je umrl nekje blizu Rima. Na Zgornji Travni na razpotju poti v Vrata, Dominove laze in Obrekarjev dob so spet počivali, dokler se Kadetka ni pognala proti Dobu. Pripovedovalec in teta sta kričala za njo naj se ustavi, a ta se ni, zato sta šla za njo. Ko sta prišla v Obrekarjev dob sta videla Kadetko ob gabrovem grmu, ki je strmela v neprazen kadetov grob in takoj ugotovila, da tu leži njen Lahček. Teta ji je povedala, da je umrl v Dominikovem robu, ko so raztreščili cesto. Kadetka je povedala, da ga ne bodo prekopavali, ker bi lahko njegovi izvedeli in prišli po njega, kot so prišli po njenega očeta s Češke. Ko je Kadetka izginila za grmovje iskat šmarnice, je teta pripovedovalcu povedala, da ni umrl v Dominovem robu, ampak ji ni mogla povedat resnice, ker je umrl na zelo krut način. Umrla je takrat, ko se je veselil svojega otroka, udaril z železno angleško brzostrelko ob tla in zadel kamen, da mu je trideset krogel šlo skozi glavo. Kurirji so ga pobrali in odnesli, oče pa je šel z njimi s krampom in lopato. Pokopali pa so ga v kadetov grob. Vrnila se je Kadetka, ki je na grob nasadila šmarnice. Domov so šli v tišini. Pri Očetovi senožeti se je Kadetka poslovila.

### **POMLADNI DAN – TRETJI DEL: IV**

Teta in pripovedovalec sta se vsedla. Pogovarjala sta se o naključju, da so očeta Čeha in zeta Italijana pokopali v isti grob. Teta ga je nagovarjala da Kadetkino zgodbo zapiše. Pripovedovalec ji je odgovoril, da jo bo nemara res napisal, a ga moti, da ključno vlogo igrata dve svetovni vojni in da se bo tudi on včasih zlagal kot teta, a zgodba bo resnična in lepa. Zunaj je bil takrat lep pomladni dan, svetel, zvoneč, kakor iz čistega srbra ulit.